

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ СТАТИСТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СТАТИСТИКИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

Матрос Олена Миколаївна

УДК 657.424:001.891.3+001.8

**АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ:
ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ**

08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ-2011

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі бухгалтерського обліку Національної академії статистики, обліку та аудиту.

Науковий керівник –

доктор економічних наук, професор,
Шевчук Володимир Олександрович,
Національна академія статистики, обліку та аудиту, перший проректор

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Олійник Оксана Вікторівна,
Житомирський державний технологічний університет, перший проректор

кандидат економічних наук, доцент
Барабаш Наталя Степанівна,
Київський національний торговельно-економічний університет, доцент кафедри фінансового аналізу і контролю

Захист відбудеться «24» травня 2011 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.870.01 Національної академії статистики, обліку та аудиту за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1, ауд. 23.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національної академії статистики, обліку та аудиту за адресою: 04107, м. Київ, вул. Підгірна, 1, ауд. 36.

Автореферат розісланий «21» квітня 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.А. Зоріна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Процеси інвестування покликані збільшувати обсяги виробництва, сприяти зростанню валового національного доходу, розвивати економічну конкуренцію підприємств, що найбільшою мірою задовольняють попит на товари і послуги.

У цих умовах дедалі актуальнішим стає пошук джерел інвестицій, підвищення інвестиційного потенціалу підприємств, удосконалення аналізу інвестиційного стану підприємства. Це зумовлює зміни в методологічних підходах та методиках аналізу інвестиційної діяльності підприємств.

Сучасний стан економіки вимагає розробки методик оцінки і аналізу інвестиційного стану суб'єкта господарювання, що дозволяє окреслювати стратегію його розвитку.

Рівень наукового дослідження інвестиційної діяльності характеризується значною кількістю опублікованих за даною проблематикою наукових праць в Україні так і за кордоном. Сучасні економічні і загальнонаукові концепції у сфері аналізу інвестиційної діяльності викладені у наукових працях вітчизняних дослідників: Н. Барабаш, М. Бондара, І. Білоус, А. Гайдуцького, С. Гуткевич, Ф. Євдокимова, С. Кір'ян, М. Корінько, Я. Крупки, Лобунець, Л. Лук'яненко, Л. Ловінської, А. Музиченка, О. Олійник, Є. Сича та інших науковців.

Відзначаючи наявність наукових праць за даною проблематикою, на практиці не застосовується і теоретично не достатньо розроблений комплексний підхід до аналізу інвестиційного стану суб'єкта господарювання, який характеризує підприємство одночасно як інвестора, так і реципієнта, емітента.

Викладене визначає актуальність теми дисертації, її теоретичну та практичну значимість і зумовлює основні напрями дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота є складовою частиною комплексних наукових тем економічного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини “Науково-методичні основи залучення інвестицій в регіони” (номер державної реєстрації 0102U007334), “Аналіз економічного і соціального стану регіону та визначення пріоритетів і перспектив його розвитку” (номер державної реєстрації 0106U012337). Особистий внесок автора полягає у обґрунтуванні методології аналізу для використання в управлінні інвестиційною діяльністю на мікрорівні, з метою сприяння підвищенню конкурентоспроможності економіки.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення аналізу інвестиційного стану підприємств для забезпечення ефективного управління інвестиційною діяльністю.

Реалізація мети дисертаційної роботи зумовила потребу розв'язання таких **завдань:**

- визначення сутності інвестиційної діяльності як об'єкта аналізу;
- уточнення понятійно-категоріального апарату складових інвестиційної діяльності підприємства;
- дослідження сутності інвестиційного стану суб'єкта господарювання;
- класифікація джерел формування інвестиційних ресурсів на підставі даних

бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

- пошук джерел інформаційного забезпечення аналізу інвестиційної діяльності підприємств;
- аналіз та узагальнення підходів до оцінки інвестиційного стану суб'єкта господарювання;
- розробка методологічних підходів до проведення комплексного аналізу інвестиційного стану суб'єкта господарювання;
- удосконалення методик аналізу інвестиційної привабливості, потенціалу та інвестиційної активності підприємства;
- обґрунтування шляхів покращення інвестиційного стану суб'єкта господарювання за результатами економічного аналізу.

Об'єктом дослідження виступає система аналізу суб'єкта господарювання в частині його інвестиційної діяльності.

Предметом дослідження є теоретико-методологічний інструментарій аналізу інвестиційної діяльності підприємства.

Теоретична і методологічна основа дослідження. Теоретичною основою дослідження є положення, концепції, гіпотези і висновки класичної і сучасної економічної науки, викладені в роботах вчених щодо фундаментальних принципів формування та реалізації інвестиційної політики суб'єкта господарювання.

Методологічною основою дисертації є загальнонаукові і специфічні методи пізнання. В процесі роботи використано методи логічного узагальнення (вони дозволили виявити суперечності існуючих підходів до аналізу інвестиційної діяльності на мікроекономічному рівні), графічний метод (використовувався для наочного зображення взаємозв'язків між елементами інвестиційного процесу), статистичні методи (дозволили провести комплексну оцінку інвестиційного стану суб'єкта господарювання), експертних оцінок (виявити пріоритетні напрями покращення інвестиційного стану суб'єкта господарювання) та інші. Поставлені в роботі задачі розв'язувалися на основі системно-функціонального підходу з урахуванням умов ринкової трансформації української економіки.

Інформаційною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів щодо реалізації інвестиційної діяльності, національні законодавчі та нормативні акти, офіційні матеріали Верховної Ради України, Кабінету міністрів України, Державного комітету статистики, матеріали у рамках програми ЄС по наданню технічної допомоги країнам СНД ТАСІС.

Емпіричною основою дослідження є статистичні матеріали за 2000 - 2011 роки, показники соціологічних досліджень, дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в доповненні та систематизації теоретичних положень інвестиційної діяльності підприємства як об'єкта аналізу та вирішенні завдань, пов'язаних із розробкою методології комплексного аналізу інвестиційного стану суб'єкта господарювання, пристосованої для практичного використання у структурних підрозділах підприємств різних форм власності.

До основних положень дисертації, які характеризують наукову новизну і виносяться на захист, відносяться наступні:

вперше:

- обґрунтовано методологічний підхід до аналізу інвестиційного стану підприємства основою якого є розрахунок показників інвестиційної привабливості, інвестиційного потенціалу та ємності, що дає можливість кількісно ідентифікувати показники інвестиційної діяльності підприємства;

удосконалено:

- обґрунтована економічна сутність стратегії підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів підприємства на основі визначення комплексної оцінки його інвестиційного стану, що дозволить, на відміну від вже існуючих підходів, більш повно врахувати ризикову складову процесу інвестування;

- понятійно-категоріальний апарат, який характеризує інвестиційну діяльність підприємства з сучасних позицій. Це дозволить досліджувати та розв'язувати проблеми інвестиційного забезпечення господарської діяльності суб'єкта господарювання;

- класифікацію джерел формування інвестиційних ресурсів. На відміну від традиційних уявлень про групування джерел формування інвестицій на зовнішні і внутрішні запропоновано виділити їх підгрупи, такі, як: пайові (емісія і реалізація акцій, іноземні інвестиції та ін.), боргові (банківські кредити, лізингові операції, бюджетне фінансування, засоби населення та ін.). Запропоновані положення дають можливість використовувати інвестиційний потенціал підприємства на основі виявлення оптимальних джерел формування інвестицій;

одержали подальший розвиток:

- методологія аналізу в частині інвестиційної привабливості підприємства, яка ґрунтується на розрахунку інтегрального показника, що дозволить кількісно ідентифікувати її економічну і ризикову складові;

- методика аналізу інвестиційного потенціалу підприємства, на основі якої визначається частка інвестиційного потенціалу в загальній сумі капіталу підприємства, тобто скільки інвестиційних ресурсів підприємство може вкласти в інвестиційні проекти в наступному році, а також встановлюється плановий рівень інвестиційного потенціалу;

- методика аналізу інвестиційної активності підприємства, яка полягає в тому, що будь-яке підприємство як вкладає інвестиційні ресурси, так і залучає інвестиції, у зв'язку з чим визначається активність інвестора і реципієнта.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення дослідження полягає в тому, що основні положення, висновки і рекомендації спрямовані на широке використання підприємствами в процесі оцінки і аналізу їх інвестиційного стану, що дозволяє підвищити ефективність інвестиційної діяльності підприємства, поліпшити його фінансовий стан. Основні положення і висновки дисертації можуть бути використані для подальшого наукового аналізу і удосконалення теорії управління інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання. Розроблений у дисертації комплекс методик по оцінці інвестиційного стану суб'єкта господарювання дозволить підвищити якість аналітичної роботи служб управління підприємства, отримувати достовірну і точну інформацію і як наслідок приймати ефективні управлінські рішення по активізації і поліпшенню його інвестиційної діяльності. Практична значущість полягає в орієнтуванні основних отриманих результатів на широке використання в управлінні не лише промисловими підприємствами, але і підприємствами торгівлі і сфери послуг.

Пропозиції щодо удосконалення методів комплексної діагностики інвестиційної

діяльності були використані в процесі розробки Стратегії розвитку Черкаської області до 2015 року (довідка № 523 від 23 грудня 2009р. Управління зовнішніх зносин та європейської інтеграції Черкаської обласної державної адміністрації). Запропонована методика комплексного аналізу інвестиційної діяльності підприємства використовувалася при складанні перспективного плану розвитку СП "Укрпольреставрація" м. Київ (довідка № 12 від 16 лютого 2010р.). Результати дослідження впроваджено в практику діяльності ТОВ "Янга" м. Умань (довідка № 24 від 03 лютого 2010р.), ТОВ «Торговий Дім хліборобів Уманщини» Уманський район (довідка № 3 від 05.01.2011р.)

Окремі результати дослідження знайшли застосування в навчальному процесі Уманського національного університету садівництва при викладанні курсів "Бухгалтерський облік", "Економічний аналіз" (довідка № 20-06/179 від 4.02.2011р.)

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Положення, результати, висновки та рекомендації дослідження є особистим здобутком дисертанта.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження, викладені в дисертації, пройшли апробацію шляхом обговорення і дістали схвальну оцінку науковців на конференціях: III Міжнародна наук.-практ. конференція "Стан і проблеми трансформації фінансів та економіки регіонів у перехідний період" (м. Хмельницький, ХЕУ, 12 травня 2005р.); Всеукраїнська наукова конференція молодих учених (м. Умань, УДАУ, 21-22 лютого 2007р.); V Наукова конференція "Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: традиції, проблеми, перспективи" (м. Київ, ДАСОА, 2007р.); Міжнародна наук.-практ. "Актуальні проблеми розвитку кооперації в ринкових умовах" (м. Херсон, ХДАУ, 21-22 червня 2007р.); VIII Міжнародна наук.-практ. конференція "Теорія і практика сучасної економіки" (Черкаси, ЧДТУ, 26-28 жовтня 2007р.); III Міжнародна наук.-практ. конференція "Реформування обліку, звітності та аудиту в системі АПК України: стан та перспективи" (м. Київ, ННЦ "ІАЕ" УААН, 29-30 листопада 2007р.); Всеукраїнська наукова конференція молодих учених (м. Умань, УДАУ, 21-22 лютого 2008р.); VI Міжнародна наукова конференція "Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація" (м. Київ, ДАСОА, 28 березня 2008р.); IV Міжнародна наук.-практ. конференція "Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації" (м. Сімферополь, ТНУ ім. В.І. Вернадського, 19-21 березня 2008р.); III Міжнародна наук.-практ. конференція "Облік і контроль на підприємствах АПК: стан та перспективи розвитку" (м. Київ, КНЕУ, 10-11 жовтня 2008р.); Всеукраїнська наукова конференція молодих учених (м. Умань, УДАУ, 19-20 лютого 2009р.); VII Міжнародна наукова конференція "Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація" (м. Київ, ДАСОА, 27 березня 2009р.); VI Міжнародна наук.-практ. конференція "Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю" (м. Черкаси, ЧДТУ, 8-10 квітня 2009р.); III Міжнародна наук.-практ. конференція "Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин" (м. Умань, УДАУ, 5-6 червня 2009р.); Всеукраїнська наукова конференція молодих учених (м. Умань, УДАУ, 22 лютого 2010р.); IV Міжнародна наук.-практ. конференція "Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин" (м. Умань, УНУС, 20-21 травня 2010р.); Науково-практична конференція «Підвищення конкурентоспроможності виробництва в

умовах організаційно-економічних трансформацій» (м. Умань, Європейський університет УФ, 14 жовтня 2010р.)

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 25 наукових праць загальним обсягом 5,9 друк.арк., з них 6 статей у фахових виданнях ВАК України загальним обсягом 2,4 друк.арк.; 3 колективних монографії загальним обсягом 1,3 д.а., матеріали 16 наукових конференцій загальним обсягом 2,2 друк. арк. Всі зазначені наукові праці належать авторові.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів та висновків, викладених на 164 сторінках друкованого тексту, включаючи 11 таблиць, 25 рисунків (з яких 6 розміщено на окремих сторінках) та 16 формул. Дисертація має 10 додатків, викладених на 34 сторінках друкованого тексту. Список використаних джерел містить 316 найменувань, що викладені на 31 сторінці друкованого тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, основні завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, викладено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі – „**Теоретичні аспекти інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання як об'єкта аналізу**” – розкрито зміст основних підходів щодо визначення сутності інвестиційної діяльності, структуровано наукову категорію «інвестиції» та удосконалено класифікацію інвестицій в реальному (виробничому) секторі економіки.

На основі вивчення еволюції наукових трактувань дефініції „інвестиції” систематизовано підходи до розкриття її сутності та ролі у відтворювальному процесі представниками різних напрямів економічної думки.

Під інвестиціями як об'єкт аналізу пропонується розуміти сукупність матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що вкладаються в підприємницьку та (або) іншу діяльність, а також, пов'язані з цим процесом трудові ресурси з метою отримання економічної вигоди, соціального і екологічного ефекту. Запропоноване трактування, на відміну від існуючих підходів, акцентує увагу на одержанні екологічного ефекту, що є актуальним на сучасному етапі розвитку господарювання.

Поділ інвестицій за класифікаційними групами дозволяє визначити попередній обсяг передінвестиційних досліджень, оцінити відповідний ступінь ризику капітальних вкладень, а також сформулювати цілі, необхідні для ранжування альтернативних проектів. У роботі уточнена класифікація інвестицій в реальному (виробничому) секторі економіки. (рис. 1).

На відміну від традиційних уявлень про групування джерел формування інвестицій на зовнішні і внутрішні обґрунтовано доцільність виділення у їх складі підгруп: серед зовнішніх – пайові і боргові, серед внутрішніх – капіталізовані власні засоби і залучені внутрішні ресурси.

Запропонована класифікація дозволяє удосконалити підходи до управління інвестиційним потенціалом на основі виявлення найбільш оптимальних джерел формування інвестицій відповідно зі стратегією розвитку на визначеному етапі функціонування підприємства.

Для здійснення ефективної виробничої діяльності на підприємствах актуальною залишається проблема мобілізації та ефективного використання наявних джерел інвестиційних ресурсів. У зв'язку з цим запропоновано трактувати наукову категорію „інвестиційний стан” як здатність суб'єкта господарювання до здійснення інвестиційної діяльності одночасно з позиції інвестора і реципієнта (емітента) корпоративних прав.

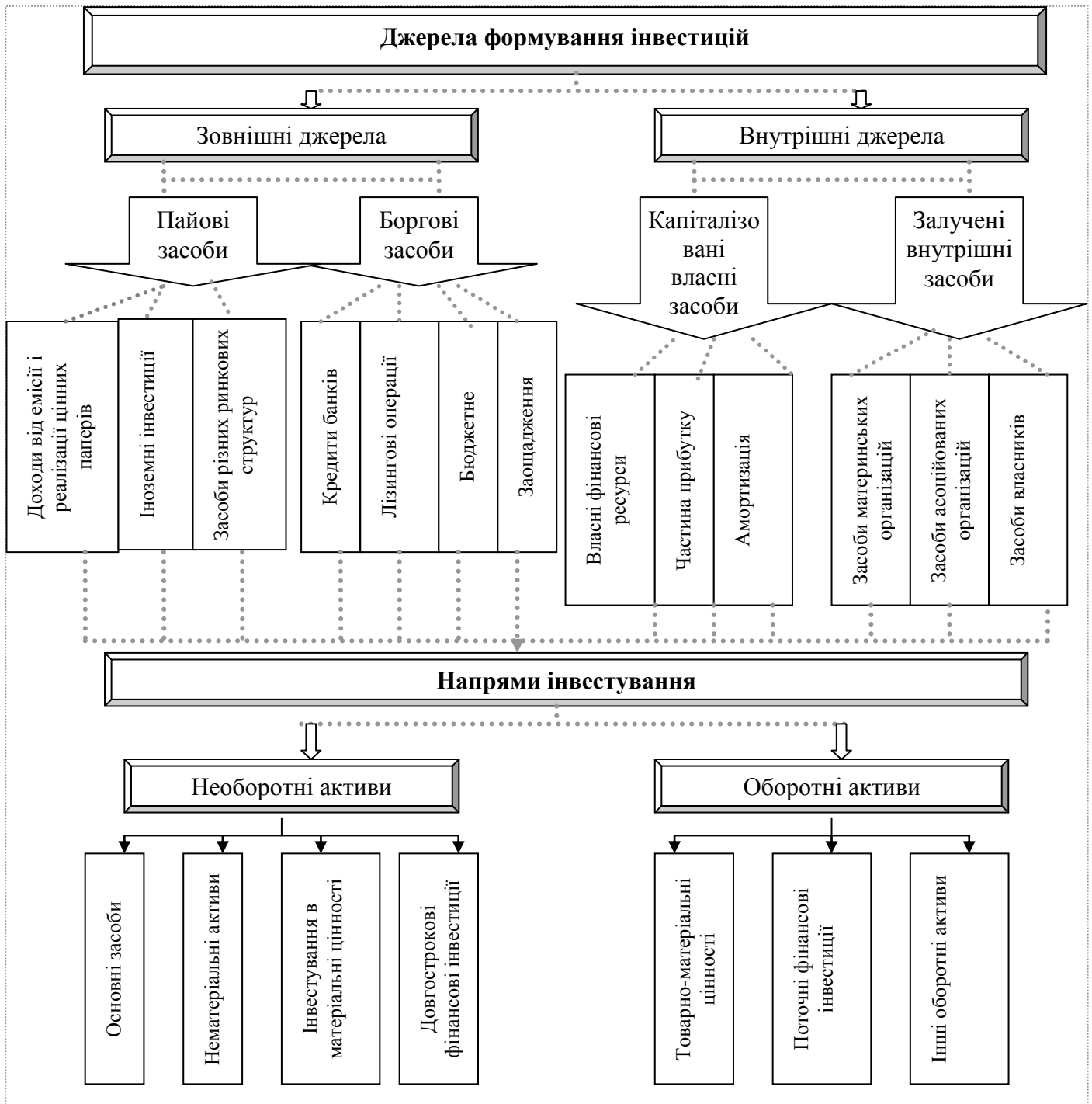

Рис. 1. Логічна схема джерел формування і напрямів інвестування ресурсів підприємства

Інвестиційний стан визначається сукупністю показників, що характеризують інвестиційну привабливість, інвестиційний потенціал, інвестиційну ємність та

інвестиційну активність суб'єкта господарювання.

У другому розділі – ”Аналіз інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання та його інформаційне забезпечення” класифіковано джерела інформації аналізу інвестиційної діяльності підприємства та сформовано підходи до визначення і аналізу інвестиційної привабливості, інвестиційного потенціалу, інвестоємності та інвестиційної активності суб'єкта господарювання.

Сформовано систему інформаційного забезпечення з метою аналізу інвестиційної діяльності. Досліджено, що забезпеченням аналізу інвестиційної діяльності більш як на 80 відсотків виступають дані бухгалтерського обліку, фінансової та статистичної звітності.

Розглянуто існуючі методики визначення інвестиційної привабливості, що застосовуються на мікрорівні. Існуючі підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємства запропоновано об'єднати в дві групи:

1) підходи, які звужують поняття інвестицій або не дають кількісної оцінки інвестиційної привабливості підприємства;

2) підходи, які оцінюють інвестиційну привабливість підприємства за допомогою математичних методів, а саме інтегральної оцінки.

Дослідивши наявні методики аналізу інвестиційного потенціалу, зроблено висновок, що більшість авторів прагнуть збільшити кількість часткових потенціалів - складових інвестиційного потенціалу, для того, щоб більш повно врахувати регіональні особливості незважаючи на специфіку інвестиційних ресурсів. Отриманий таким чином набір показників більшою мірою відображатиме загальноекономічний потенціал. Тому при оцінці інвестиційного потенціалу слід враховувати інвестиційно-значущі ресурси. Недоліки методик аналізу інвестиційного потенціалу представлено на рис. 2.

Запропонований методичний підхід до комплексного аналізу інвестиційного стану суб'єкта господарювання, що ґрунтується на визначенні інвестиційної активності підприємства. У даному контексті аналіз інвестиційної діяльності підприємства є, одночасно, підготовчим і початковим етапом для комплексної оцінки інвестиційного стану суб'єкта господарювання. Основними завданнями аналізу інвестиційної діяльності підприємства є визначення:

- розмірів і структури доходів, витрат, надходжень і виплат по інвестиціях (табл.1);

Рис. 2. Недоліки чинних методик визначення інвестиційного потенціалу

- ефективності інвестиційної діяльності, яка розраховується на основі коефіцієнтів ефективності інвестицій, в цілому і по їх видах;

- зміни власного капіталу за рахунок використання позикового капіталу, за допомогою розрахунку ефекту фінансового важеля.

На першому етапі аналізу інвестиційної діяльності підприємства увага приділяється визначенню доходів, витрат, надходження і виплат за інвестиціями.

Для аналізу інвестиційної діяльності на основі даних фінансової звітності складено табл. 1, згідно якої зроблений висновок, що досліджуване підприємство здійснює інвестиційну діяльність як інвестор, і як реципієнт.

Важливим етапом аналізу інвестиційної діяльності є аналіз ефективності використання інвестиційних ресурсів.

Запропоновано у якості інформаційної бази аналізу ефективності інвестиційної діяльності використовувати табл. 2, у якій розраховано відповідні показники за 2004-2009 роки.

Таблиця 2

Показники ефективності інвестиційної діяльності підприємства

Показники ефективності	ВАТ «Азот»						
	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	Відхилення 2009р. до 2004р.
Коефіцієнт прибутковості придбаних акцій	-	-	-	-	-	-	-
Коефіцієнт прибутковості наданих позик і кредитів	-	-	-	-	-	-	-
Коефіцієнт прибутковості від інвестицій	0,002	0,3	0,1	0,03	-	0,02	0,018
Коефіцієнт виплат дивідендів по акціях	-	-	-	-	-	-	-
Коефіцієнт виплат по позиках і кредитах	23,5	93,8	91,2	76,0	84,2	47,7	24,2
Коефіцієнт виплат по інвестиціях	2,0	1,8	28,4	28,8	3,3	32,7	30,7
Ефект фінансового важеля з урахуванням інфляції, %	0,01	0,006	0,03	0,03	1,7	38,0	37,99

Розрахунки засвідчують, що інвестиційна діяльність підприємства є недостатньо ефективною. На це вказує значення показника ефекту фінансового важеля (з урахуванням інфляції), який у 2008 році склав 1,7 %, а у 2009 році - 38,0%.

Отже на основі проведеного аналізу визначено структуру доходів, витрат, надходжень і виплат по інвестиціях. На основі фінансової звітності досліджуваних підприємств здійснено аналіз по наведеним елементам. На основі коефіцієнтів ефективності інвестицій, в цілому і по їх видах, розраховано ефективність інвестиційної діяльності підприємства та відображено зміни власного капіталу за рахунок використання позикового капіталу, за допомогою розрахунку ефекту фінансового важеля.

У третьому розділі – „Методологія аналізу інвестиційного стану суб’єкта господарювання” запропоновано методологію проведення аналізу інвестиційного стану підприємства, що включає в себе систему методик аналізу інвестиційної привабливості, потенціалу та інвестиційної активності суб’єкта господарювання.

Підприємства функціонують в інвестиційному середовищі, де на них

впливають різні за своїм походженням та вектором дії, фактори. Це зумовлює необхідність комплексного аналізу інвестиційної діяльності.

За результатами розгляду різних методик аналізу інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання визначено, що за даними методиками не завжди можливо визначити напрями пріоритетного інвестування й економічного розвитку підприємства. Жодна з представлених методик не стимулює зростання інвестування в економіку. Дані, які використовуються в методиках є загальними, а не конкретними, що не дають точної оцінки об'єкта дослідження.

Пропонується методологія проведення дослідження інвестиційного стану, інформаційною базою якої є дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Алгоритм пропонованої методології аналітичного дослідження інвестиційного стану наведено на рис.3.

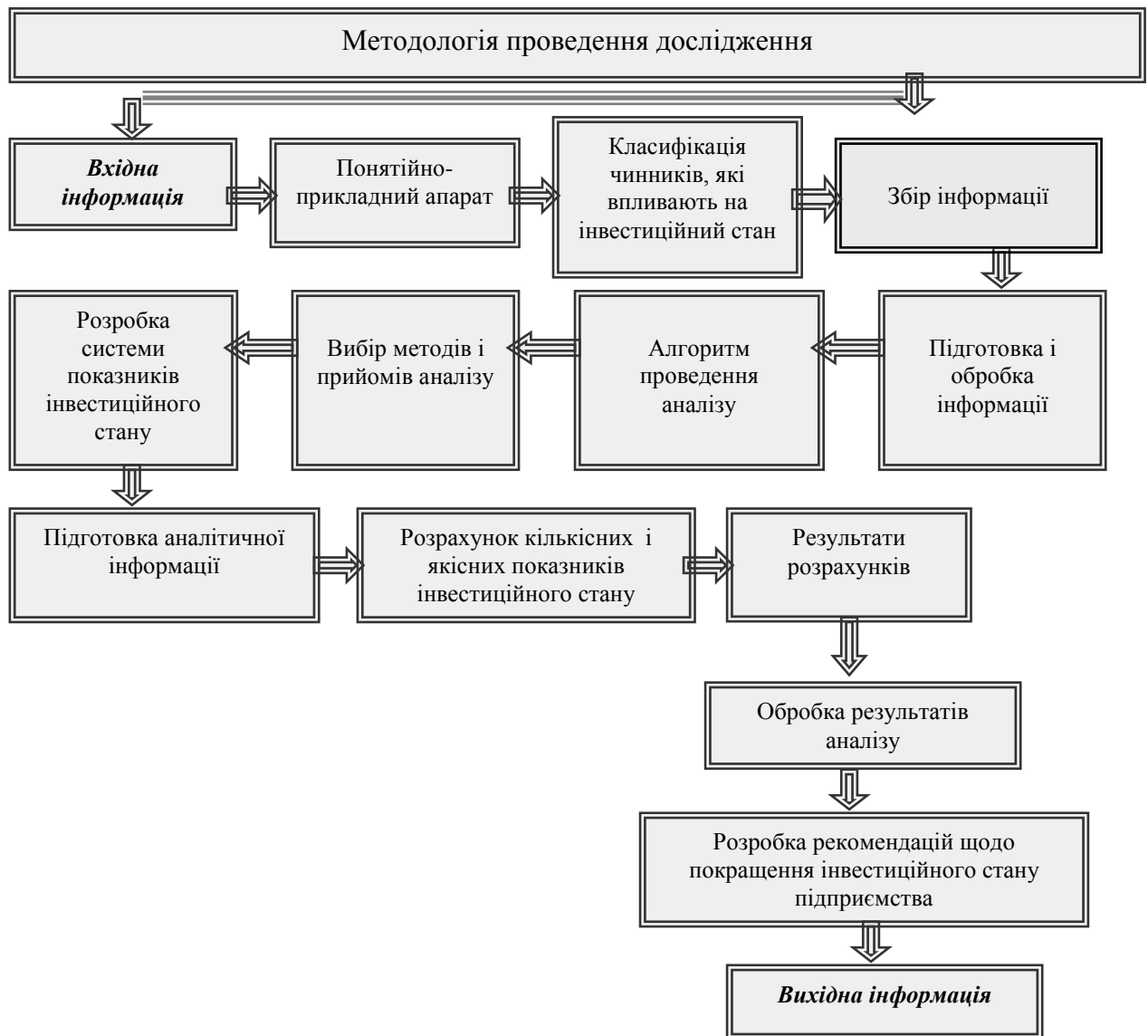

Рис. 3. Методологія аналітичного дослідження інвестиційного стану підприємства

Етапи аналізу інвестиційного стану суб'єкта господарювання наведені на рис. 4.

Для визначення інвестиційної привабливості підприємства використано інтегральний показник з кількісною ідентифікацією економічної і ризикової складової:

$$K = k_1 \times (1 - k_2), \quad (1)$$

де K - показник інвестиційної привабливості підприємства, в частках одиниці;

k_1 - економічна складова, в частках одиниці;

k_2 - ризикова складова, в частках одиниці.

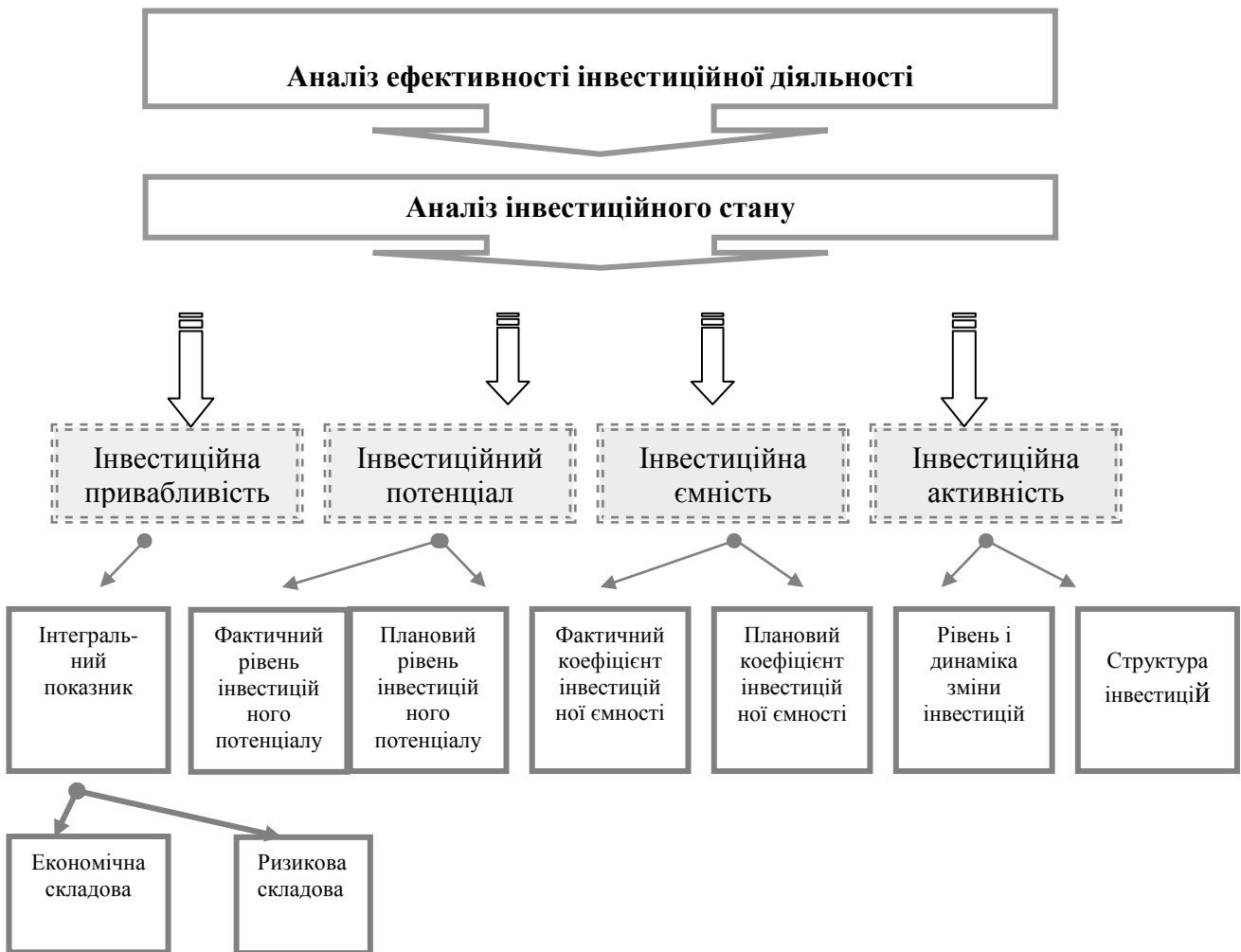

Рис. 4. Етапи аналізу інвестиційного стану суб'єкта господарювання

Економічна і ризикова складові відповідно визначаються за допомогою формул 2 і 3:

1) економічна - оцінює прибутковість ресурсів, що інвестуються і визначається як відношення прибутку до об'єму залучених інвестицій:

$$k_1 = \Pi / I, \quad (2)$$

де k_I - економічна складова інвестиційної привабливості, в частках одиниці;
 Π - об'єм чистого прибутку за аналізований рік;
 I - об'єм залучених інвестицій.

2) ризикова - оцінює сукупний ризик, пов'язаний з даним інвестиційним проектом:

$$\bar{k}_2 = \frac{\sum x_i}{n}, \quad (3)$$

де x_i - відхилення показника від критичного рівня ризику;
 n - кількість показників.

У дисертаційній роботі рівень інвестиційного потенціалу запропоновано визначати як відношення суми внутрішніх і зовнішніх джерел формування інвестицій за виключенням отриманих інвестицій, за якими наступив термін повернення до середньорічної вартості наявних активів підприємства, тобто за наступною формулою:

$$P_{in} = \frac{(НП + А + ЦП + ДФ + ФІ + К) - ОІ}{A_{ксер}}, \quad (4)$$

де P_{in} - рівень інвестиційного потенціалу підприємства,

$НП$ - нерозподілений прибуток (збиток),

A - амортизаційні відрахування,

$ЦП$ - емісія і реалізація цінних паперів,

$ДФ$ - державне фінансування,

$ФІ$ - фінансові інвестиції фізичних і юридичних осіб,

K - кредити (довгострокові),

$ОІ$ - повернення отриманих інвестицій, за якими наступив термін погашення,

$A_{ксер}$ - середньорічна сума активів.

Вищезазначений показник відображає частку інвестиційного потенціалу в загальній сумі капіталу підприємства.

Для підвищення ефективності інвестиційної діяльності підприємства необхідно визначати суму інвестиційних ресурсів, які можуть бути спрямовані у інвестиційний процес наступного року. Даний показник повинен знайти своє відображення в перспективних і стратегічних планах підприємства.

З цією метою запропоновано визначати рівень планового інвестиційного потенціалу за формулою:

$$PP_{in} = \frac{(НП_{кін.року} + A_{наст.року} + ЦП_{пл} + ДФ_{пл} + ФІ_{пл} + K_{пл}) - ОІ_{наст.року}}{A_{кпл}}, \quad (5)$$

де PP_{in} - плановий рівень інвестиційного потенціалу підприємства,

$НП_{кін.року}$ - нерозподілений прибуток на кінець минулого року (збиток),

$A_{наст.року}$ - амортизаційні відрахування наступного року,

$ЦП_{пл}$ - планова емісія і реалізація цінних паперів,

$ДФ_{пл}$ - планове державне фінансування,

$\Phi I_{пл}$ - планові фінансові інвестиції фізичних і юридичних осіб,

$K_{пл}$ - кредити (довгострокові і короткострокові),

$O I_{наст.року}$ - повернення отриманих інвестицій, по яких наступить термін погашення наступного року,

$A_{кпл}$ - планова сума активів.

Аналіз інвестиційного потенціалу доцільніше проводити в сукупності з визначенням інвестиційної ємності підприємства, оскільки дані показники вказують на можливість і готовність підприємства до здійснення інвестиційної діяльності як інвестора, так і реципієнта (емітента).

Інвестиційна ємність може бути фактичною і плановою.

Для визначення фактичної інвестиційної ємності за звітний рік запропоновано використовувати формулу:

$$K_{ie} = \frac{\Delta Об.активи + \Delta Необ.активи}{A_{поч.року}}, \quad (6)$$

де $\Delta Об.активи$ - приріст оборотних активів за рік,

$\Delta Необ.активи$ - приріст необоротних активів за рік,

$A_{поч. року}$ – вартість активів на початок року.

Плановий коефіцієнт інвестиційної ємності можна розрахувати за наступною формулою:

$$PK_{ie} = \frac{\sum_{i=1}^n O\Phi_i}{A_{пл}}, \quad (7)$$

де PK_{ie} - коефіцієнт інвестиційної ємності,

$O\Phi_i$ - необхідний об'єм фінансування і-го інвестиційного проекту, що входить в інвестиційну програму,

$A_{пл}$ - планові активи.

Даний коефіцієнт визначає частку витрат, пов'язаних з плановим розширенням виробництва в результаті залучення інвестицій. Розрахунки базуються на інформації, що міститься в бізнес-плані або кошторисі витрат підприємства.

Дані методики можуть використовувати підприємства різних форм власності, а особливо фінансові установи, яким необхідно постійно тестувати своїх клієнтів при наданні їм кредитних коштів.

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота спрямована на розв'язання наукового завдання – створення теоретико-методологічних основ та практичних рекомендацій щодо удосконалення методичних підходів до аналізу інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Основні висновки та результати, які отримано в процесі дослідження полягають у наступному:

1. Інвестиції - одна з найчастіше використовуваних в економічній системі категорій але, до цих пір не вироблено універсального наукового визначення інвестицій, яке відповідає потребам теорії та практики, є адекватним з позицій конкретного суб'єкта їх здійснення - держави, підприємства і т. д., також немає підходу до визначення і розподілу предмету, об'єкту і цілей інвестицій. На основі аналізу і узагальнення різних підходів до визначення суті інвестицій запропонований підхід, який охоплює всі аспекти категорії «інвестиції», відображає її економічний зміст і дозволяє застосовувати його на будь-якому рівні розгляду.

Запропоновано трактувати інвестиції як сукупність матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що вкладаються в підприємницьку та (або) іншу діяльність, а також, пов'язані з цим процесом трудові ресурси з метою отримання економічної вигоди, соціального і екологічного ефекту.

2. Стимулювання інвестиційної діяльності, розробка стратегії інвестування, визначення її пріоритетних напрямів, мобілізація джерел інвестицій є важливою умовою стійкого і якісного розвитку підприємства. Інвестиційна стратегія пов'язана з інвестиційною політикою, вона визначає цілі і завдання, розподіл ресурсів за напрямками вкладення, є однією з функціональних стратегій розвитку підприємства.

У інвестиційній політиці повинно знайти відображення вирішення таких першорядних завдань, як вибір оптимальних джерел формування інвестиційних ресурсів підприємства та найбільш перспективні напрями їх інвестування. У зв'язку з цим, запропонована класифікація джерел формування інвестиційних ресурсів, що дає можливість деталізувати класифікаційні ознаки.

3. Зміни в умовах проведення інвестиційної діяльності, які мають місце в Україні протягом останніх років, полягають у появі нових організаційно-правових форм господарювання, наданні економічної свободи суб'єктам підприємницької діяльності, створенні правових і економічних умов для залучення капіталу вітчизняних і зарубіжних інвесторів, гармонізації економічних зв'язків і глобалізації виробничо-фінансової діяльності. Вони сприяють трансформації організаційного механізму довгострокового інвестування. Це, у свою чергу, вимагає кардинальних перетворень в методології і методиці аналізу інвестицій, оперативному і достовірному інформаційному його забезпеченні.

4. Досліджено джерела інформаційного забезпечення аналізу інвестиційної діяльності підприємства, удосконалено їх класифікацію, що дозволило виявити найоптимальніші з них для комплексного та достовірного аналізу інвестицій.

5. З метою детального аналізу інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання запропоновано структурувати інвестиційний стан підприємства, виділяючи при цьому його складові, такі як: інвестиційна привабливість, інвестиційний потенціал, інвестиційна ємність та інвестиційна активність. У результаті дослідження виявлено взаємозв'язок основних складових інвестиційного стану. Високий інвестиційний потенціал підвищує інвестиційну привабливість для вітчизняних і зарубіжних інвесторів. А висока інвестиційна привабливість об'єкта інвестування сприяє зростанню інвестиційного потенціалу і інвестиційної ємності.

6. Запропонована методика аналізу інвестиційної діяльності підприємства, що дозволяє одночасно визначити розмір та структуру доходів, витрат, надходжень і виплат по інвестиціях; ефективність інвестиційної діяльності на основі розрахунку

коефіцієнтів ефективності інвестицій, в цілому і за їх видами, зміни власного капіталу за рахунок використання позикового капіталу на основі розрахунку ефекту фінансового важеля. Методика є початковим етапом комплексної оцінки і аналізу інвестиційного стану суб'єкта господарювання.

7. Критичне вивчення літературних джерел дозволило виділити два наукових підходи до оцінки інвестиційної привабливості. Згідно з першим, звужується розуміння категорії інвестицій, відсутня кількісна оцінка інвестиційної привабливості підприємства. У межах іншого – перевага надається математичним методам, залишаючи поза увагою ризикову складову процесу інвестування. Запропоновано проводити оцінку інвестиційної привабливості на основі розрахунку інтегрального показника, що дозволить кількісно ідентифікувати економічну і ризикову її складові.

8. Порівняльний аналіз методик оцінки інвестиційного потенціалу засвідчив наявність положень, що спричиняють недостатню достовірність отриманих результатів: звужується сфера застосування інвестиційного потенціалу, суб'єктивізм у використанні експертних бальних оцінок впливу різних чинників. Запропоновано розраховувати інвестиційний потенціал суб'єкта господарювання, що дозволить визначити його частку в загальній сумі капіталу підприємства, підвищить ефективність реалізації його інвестиційної стратегії.

9. Дослідження наукових підходів до оцінки інвестиційної активності суб'єкта господарювання, дозволило виділити їх недоліки, що полягають у відсутності кількісного вираження даної економічної категорії. Запропоновано методика визначення інвестиційної активності підприємства, яка включає в себе проведення аналізу інвестиційної діяльності підприємства в розрізі вкладених та залучених інвестицій, що дає можливість визначити їх рівень, темп зміни та структуру.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у періодичних наукових фахових виданнях ВАК України

1. Матрос О.М. Аналіз ефективності інвестиційного проекту / О.М. Матрос // Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць / наук. ред. І.К.Бондар. — К.: НДЕІ, 2004. — Випуск № 8. — С. 206-208. (0,41 друк. арк.)
2. Матрос О.М. Аналіз процесу іноземного інвестування Черкащини / О.М. Матрос // Таврійський науковий вісник: збірник наукових праць / гол. ред. В.О. Ушкаренко. — Херсон: Айлант, 2007. — Вип.51. — С. 396-402. (0,36 друк. арк.)
3. Матрос О.М. Облік і контроль капітальних інвестицій: теорія і практика здійснення / О.М. Матрос // зб. наук. праць ЧДТУ / гол. ред. Ю.Г. Лега. — Черкаси: ЧДТУ, 2008. — Вип.19. — Ч.2. — С.261-264. (0,41 друк. арк.)
4. Матрос О.М. Організація аналізу фінансових інвестицій / О.М. Матрос // Культура народів Причорномор'я: науковий журнал / гол. ред. Ю.А. Катунин. — Сімферополь: Міжвузівський центр «Крим», 2008. — № 126. — С. 68-72. (0,45 друк. арк.)
5. Матрос О.М. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства за даними фінансової звітності / О.М. Матрос // зб. наук. праць ЧДТУ / гол. ред. Ю.Г. Лега. — Черкаси: ЧДТУ, 2009. — Вип. 23. — Ч.2. — С.164-167. (0,42 друк. арк.)

6. Матрос О.М. Класифікація цінних паперів у бухгалтерському обліку / О.М. Матрос // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації: зб. наук. праць / гол. ред. І.І. Пилипенко. — К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. — Вип. 1(5). — С. 93-98. (0,35 друк. арк.)

Статті у інших виданнях

1. Матрос О.М. Вдосконалення методів оцінки ефективності інвестиційних проектів / О.М. Матрос // Ринкова трансформація економіки України: проблеми регулювання: колективна монографія./ за ред. В.Ф.Беседіна, А.С.Музиченка. — К.: НДЕІ — 2005. — С. 358-364. (0,94 друк. арк.)
2. Матрос О.М. Економічне обґрунтування процесу інвестиційного проектування в промисловості / О.М. Матрос // Економіка України: проблеми розвитку галузей і регіонів: колективна монографія./ за ред. В.Ф.Беседіна, А.С.Музиченка. — К.: НДЕІ — 2008. — С. 238-242. (0,26 друк. арк.)
3. Матрос О.М. Інвестиційний стан суб'єкта господарювання / О.М. Матрос // Підвищення конкурентоспроможності виробництва в умовах організаційно-економічних трансформацій: колективна наукова монографія / за наук. ред. Н.О.Лисенко. — Умань: ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»). — 2010. — С. 79-81. (0,10 друк. арк.)

Тези доповідей на науково-практичних конференціях

1. Матрос О.М. Інвестиційне забезпечення економічного розвитку регіону / О.М. Матрос // Стан і проблеми трансформації фінансів та економіки регіонів у перехідний період: наукові праці III Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 12 травня 2005 р.). — Чернівці: Букрек, 2005. — С. 246-251. (0,25 друк. арк.)
2. Матрос О.М. Особливості організації обліку фінансових інвестицій на підприємстві / О.М. Матрос // Матеріали Всеукраїнської. наук. конференції молодих учених. (Умань, 21-22 лютого 2007р.). — Умань, 2007. — С. 2652-253. (0,07 друк. арк.)
3. Матрос О.М. Облік фінансових інвестицій в ринкових умовах господарювання / О.М. Матрос // Збірник тез доповідей V наукової конференції, присвяченої пам'яті д.е.н., професора О.С.Бородкіна. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2007. — С. 63-69. (0,12 друк. арк.)
4. Матрос О.М. Вимоги МСБО до обліку фінансових інвестицій / О.М. Матрос // Теорія і практика сучасної економіки: Матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції (Черкаси, 26-28 жовтня 2007 р.). — Черкаси: ЧДТУ, 2007. — С. 468-470. (0,13 друк. арк.)
5. Матрос О.М. Аналіз напрямів російського інвестування української економіки / О.М. Матрос // Реформування обліку, звітності та аудиту в системі АПК України: стан та перспективи: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 29-30 листопада 2007р.). — К.: ЮрАгроВеста, 2007. — С. 256-259. (0,16 друк. арк.)
6. Матрос О.М. Фінансові інвестиції як інструмент бухгалтерського обліку / О.М. Матрос // Облік і контроль на підприємствах АПК: стан та перспективи

- розвитку: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 10-11 жовтня 2008р.). — К.: КНЕУ, 2008. — С. 111-112. (0,11 друк. арк.)
7. Матрос О.М. Організація аналізу фінансових інвестицій / О.М. Матрос // Проблемы развития финансовой системы Украины в условиях глобализации: труды IV(X) Международной науч.-практ. конф. (Симферополь, 19-21 марта 2008г.). — Симферополь: Центр стабилизации. - С. 86-87. (0,09 друк. арк.)
 8. Матрос О.М. Формування фінансових джерел інвестиційних ресурсів в Україні / О.М. Матрос // Матеріали Всеукраїнської. наук. конференції молодих учених (Умань, 21-22 лютого 2008р.). — Умань, 2008. — Ч.2. - С. 99-100. (0,11 друк. арк.)
 9. Матрос О.М. Застосування ПСБО «Фінансові інвестиції» при обліку інвестиційної діяльності / О.М. Матрос // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації: зб. наук. праць (Київ, 28 березня 2008р.). — К.: ДП ІАА, 2008. — Вип.1. — С. 109-110. (0,13 друк. арк.)
 10. Матрос О.М. Податковий та бухгалтерський облік фінансових інвестицій / О.М. Матрос // Матеріали Всеукраїнської. наук. конференції молодих учених (Умань, 19-20 лютого 2009р.). — Умань: УДАУ, 2009. — Ч.2. - С. 90-91. (0,13 друк. арк.)
 11. Матрос О.М. Порівняння бухгалтерського та податкового обліку фінансових інвестицій / О.М. Матрос // Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація: збірник тез доповідей VII Міжнародної наукової конференції, присвяченої пам'яті д.е.н., професора О.С.Бородкіна (Київ, 27 березня 2009р.) — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2009. — С. 59-61. (0,15 друк. арк.)
 12. Матрос О.М. Інвестиційна діяльність підприємства та її аналіз / О.М. Матрос // Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: матер. VI-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Черкаси, 8-10 квітня 2009 р.). — Черкаси: ЧДТУ, 2009. — С. 154-156. (0,17 друк. арк.)
 13. Матрос О.М. Обліково-аналітична інформація при визначенні інвестиційного стану підприємства / О.М. Матрос // Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конференції (Умань, 5-6 червня 2009р.). — Умань: Видавець "Сочінський", 2009. — Ч. 2. — С. 35-36. (0,11 друк. арк.)
 14. Матрос О.М. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства / О.М. Матрос // Фінансове та облікове забезпечення функціонування аграрних підприємств: збірник тез Всеукраїнської НПК (16-17 квітня 2009 р.). — Херсон: ХДАУ, 2009. Т.1. — С. 213-215. (0,15 друк. арк.)
 15. Матрос О.М. Суть та визначення інвестиційного потенціалу підприємства / О.М. Матрос // Матеріали Всеукраїнської. наук. конференції молодих учених (Умань, 28 січня 2010р.). — Умань, 2010. — Ч.2. — С. 109-110. (0,08 друк. арк.)
 16. Матрос О.М. Методика визначення інвестиційної ємності підприємства / О.М. Матрос // Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Умань, 20-21 травня 2010р.). — Умань: Видавець «Сочінський», 2010. — Ч.1. — С. 207. (0,11 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Матрос О.М. Аналіз інвестиційної діяльності підприємств: теорія та методологія. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз і аудит (за видами економічної діяльності). – Національна академія статистики, обліку та аудиту. - Київ, 2011.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних та методологічних засад аналізу інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання, детальному вивченню та удосконаленню класифікації інвестицій та джерел формування і напрямів інвестування засобів підприємства, пошуку джерел інформаційного забезпечення аналізу інвестиційної діяльності підприємства, сучасному стану аналізу інвестиційної діяльності підприємства як об'єкта інвестування, ефективності інвестиційної діяльності та розробці методології аналізу інвестиційного стану суб'єкта господарювання.

Обґрунтовано нові методологічні підходи до комплексного аналізу інвестиційної діяльності підприємства на основі дослідження та аналізу основних складових елементів інвестиційного стану суб'єкта господарювання таких як інвестиційна привабливість, потенціал, інвестоємність та інвестиційна активність. Основні результати дослідження знайшли своє відображення у практиці роботи підприємств Черкаської області, м. Києва та навчальному процесі Уманського національного університету садівництва.

Ключові слова: інвестиції, аналіз інвестиційної діяльності, аналіз інвестиційного потенціалу, інвестоємність, інвестиційна активність, інвестиційний стан.

АННОТАЦИЯ

Матрос Е.Н. Анализ инвестиционной деятельности предприятий: теория и методология. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Национальная академия статистики, учета и аудита. - Киев, 2011.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и методологических принципов анализа инвестиционной деятельности предприятия, детальному изучению и усовершенствованию классификации инвестиций и источников формирования и направлений инвестирования средств предприятия, поиску источников информационного обеспечения анализа инвестиционной деятельности предприятия, современному состоянию анализа инвестиционной деятельности предприятия как объекта инвестирования, эффективности инвестиционной деятельности, и разработке методологии анализа инвестиционного состояния предприятия.

Обоснованно новые методологические подходы к комплексному анализу инвестиционной деятельности предприятия на основе исследования и анализа основных составных элементов инвестиционного состояния предприятия, таких как инвестиционная привлекательность, потенциал, инвестоемкости и инвестиционная

активность.

Доказано, что в инвестиционной политике должно найти отображение решения таких первостепенных заданий, как выбор оптимальных источников формирования инвестиционных ресурсов предприятия для осуществления инвестиционной деятельности и наиболее выгодные направления их инвестирования. В связи с этим, предложенная классификация источников финансирования инвестиций, которое включает внешние и внутренние источники формирования инвестиций. Показано, что основными направлениями инвестирования средств предприятия является вложение в необратимых и оборотные активы.

Обоснованно введение в научное обращение экономической категории «инвестиционное состояние» предприятия для комплексной оценки его инвестиционной деятельности. Как основные составляющие инвестиционного состояния предприятия приняты инвестиционная привлекательность, инвестиционный потенциал и емкость, инвестиционная активность.

В диссертации обоснованный выбор инвестиционных категорий как основных составляющих инвестиционного состояния предприятия. Установлено, что инвестиционная привлекательность для предприятия характеризует его инвестиционное состояние и играет важную роль при определении источников инвестирования не только для инвестора, но и для самого предприятия.

Предложенная методика анализа инвестиционной деятельности предприятия, которая является подготовительным и начальным этапом комплексной оценки и анализа инвестиционного состояния предприятия. Она реализуется в несколько этапов: определение суммы и структуры доходов, расходов, поступлений и выплат по инвестициям; эффективности инвестиционной деятельности, которая рассчитывается на основе коэффициентов эффективности инвестиций, в целом и по их видам; изменения собственного капитала за счет использования кредитного капитала, с помощью расчета эффекта финансового рычага.

Для определения инвестиционной привлекательности предприятия был использован интегральный показатель, с количественной идентификацией экономической и рискованной составляющих. Предложена методика определения анализа инвестиционного потенциала предприятия, которое базируется на определении части инвестиционного потенциала в общей сумме капитала предприятия, то есть, сколько инвестиционных ресурсов предприятие смогло вложить в инвестиционные проекты в прошлом году.

Предложена методика анализа инвестиционной активности предприятия основанную на том, что любое предприятие как вкладывает инвестиционные ресурсы, так и привлекает инвестиции, в связи с чем определяется активность инвестора и реципиента.

Ключевые слова: инвестиции, анализ инвестиционной привлекательности, анализ инвестиционного потенциала, инвестоемкость, инвестиционная активность, инвестиционное состояние.

ANNOTATION

Matros O.M. Analysis of investment activity of enterprises: theory and methodology. – A manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of economic sciences after speciality 08.00.09 - – accounting, analysis and audit (after the types of economic activity) - National academy of statistics, account and audit. - Kyiv, 2011.

Dissertation is devoted research of theoretical and methodological principles of analysis of investment activity of subject of manage, detailed study and improvement of classification of investments and classification of sources of forming and directions of investing of facilities of enterprise, to the modern state of analysis of investment activity of enterprise as an object of investing, efficiency of investment activity, and to development of methodology of analysis of the investment state of subject of menage.

Grounded new methodological going near the complex analysis of investment activity of enterprise on the basis of research and analysis of basic component elements of the investment state of subject of menage such as an investment attractiveness, potential, investoemnist' and investment activity. The basic results of research found the reflection in practice of work of enterprises of the Cherkassy region, Kyiv city, and educational process of the Uman national university of gardening.

The key words: investments, analysis of investment attractiveness, analysis of investment potential, investoemnist', investment activity, investment state.